

Lantrådet Camilla Gunell

Plenum den **24 november** 2011

Herr talman! Bästa lagting och åhörare! Den 16 oktober gick ålänningarna till val. Att ge någon sin röst är att ge någon rätt och förtroendet att företräda dig i lagstiftande församlingar. Det är en stor sak. Alla vi som sitter här, som fått folkets förtroende, har nu ett stort ansvar att leva upp till: Att företräda folket väl genom att lägga ner tid och kraft på vårt arbete för att fatta relevanta, genomtänkta och kloka beslut. Förtroende är något man måste förtjäna.

När morgonen gryr efter valnattens glädjeyra och besvikelser är det dags att analysera valresultatet och bilda regering. Från att partierna i valrörelsen betonar skillnaderna mellan partierna och politiken handlar regeringsbildningen sedan om det motsatta. Nu är det dags att söka likheter, gemensamma hållningar och samsyn. Det är en process och ett stort arbete som kräver tid och många diskussioner att från en tidvis konfrontatorisk debatt inför ett val för att sedan smälta samman partiers program till en gemensam färdriktning.

För de fyra partier som nu bildar regering tillsammans, centern, socialdemokraterna, moderaterna och obunden samling, har den här processen varit uppfiskande och spännande. Jag har under den här tiden, med dessa fyra partiers förtroende, haft rollen som regeringssonderare. Det har varit en minnesvärd tid. Det finns ingen regelbok eller färdig modell för hur man bildar en regering. Det finns bara människor, viljor, partier och politiska intressen där makten ska fördelas rättvist och hyggligt så att alla känner sig respekterade och inkluderade.

Vi har gjort ett så grundligt arbete som vi har kunnat under den här korta tiden. Vi har haft arbetsgrupper inom olika politikområden. Arbetsgrupperna har hört sakkunniga, tjänstemän, företrädare från olika samhällssektorer. Jag vill tacka alla som deltagit i konstruktivt i arbetsgruppernas arbete och alla höranden som med sin sakkunskap varit till stöd och hjälp i regeringsbildningen och framtagandet av regeringsprogrammet vars övergripande mål är samarbete, resultat och framtidstro. Framförallt vill jag tacka alla de förhandlare i förhandlingsgruppen, som under processens gång fick namnet G8, för stort tålamod och höga ambitioner och god vilja. Vårt mål är att presentera ett regeringsprogram som är politiskt och som på ett övergripande plan anger de politiska målen - **inte** i detalj klargöra hur frågor ska lösas. Det är en viktig linjedragning som jag hoppas vi kan utveckla och stärka i vårt parlamentariska system: Tydligt och klart särskilja lagtingets uppdrag, regeringens uppdrag och förvaltningens.

Ett gott och framgångsrikt regerande bygger på förtroende. Framförallt mellan lagtingets majoritet och landskapsregeringen. Regeringsblocket är nu mycket starkt med 21 mandat. Man kan säga att av de närmare 13 000 röster som ålänningarna lade i valurnan den 16 oktober har den här regeringen stöd av närmare 9 000. Det ger oss ett starkt och brett mandat att fatta beslut och driva frågorna framåt. Landskapsregeringen ska ta ansvaret för den förda politiken, vi ska tolka lagtingets vilja och genomföra lagtingets beslut.

Regeringen ska i sin tur besluta om regelverk och principer. Det är förvaltningen uppgift att fatta beslut i enlighet med dessa principer så att ärenden som berör enskilda medborgare inte blir föremål för en politisk bedömning. Förvaltningens arbete ska präglas av sakkunskap, laglighet, en öppenhet och servicevilja gentemot allmänheten och en opartisk och rättvis handläggning.

Rollfördelningen har varit otydlig. Det är viktigt arbete att dra dessa gränser och sedan patrullera dem noga.

Ett led i detta är att få till stånd en ny budgetstruktur som är mer övergripande och mindre detaljerad. Framförallt gäller det att få fram en budget som anger målen för verksamheterna så att man också kan mäta hur målen uppfyllts. Den ska också skilja mellan kostnader för drift och investeringar.

Vid sidan av det måste bokslut och uppföljning förbättras och bli mer överskådlig. Dagens system gör det i det närmaste omöjligt, även för de mest insatta, att få ett klart grepp om landskapets ekonomiska situation. Särskilt svårt är det när mellan 30 och 60 miljoner rullar över från ett budgetår till ett annat.

Vårt ambitiösa mål är att komma ett steg på vägen i detta arbete redan till budgeten 2013.

Klara och tydliga budgetstrukturer och en uppföljning i likhet med den som finns kommunalt är nödvändigt för att få ordning och reda i finanserna. Regeringens mål är att vi ska ha en budget i balans, i den meningen att intäkterna täcker utgifterna, inom mandatperioden.

Som prognoserna ser ut för 2013 är det ett realistiskt mål. Den finansiella oro som finns i Europa och i världen gör att situationen kan förändras beträffande landskapets intäkter och då måste vi ha beredskap för det. Om regeringsprogrammet behöver revideras under perioden återkommer landskapsregeringen till lagtinget med ett reviderat program. Landskapsregeringen har inte längre ett så gediget sparkapital att ta av under en ekonomisk nedgång som den förra regeringen har haft att ta till när nöden så krävt.

Vi är realisterna beträffande ekonomin. Samtidigt måste en regering ha ambitioner och politiska mål. Och vi har höga ambitioner för Åland. Solen kommer att gå upp över Åland också i morgon och dagen efter det. Våra möjligheter att klara även stora prövningar är mycket goda i jämförelse med många av de länder vi kväll efter kväll hör om i nyheterna. Grekland, Italien, Spanien har statskulder upp över öronen. Det är länder som bara för ett knappt ett halvt sekel sedan var diktaturer. Korruption, kriminalitet, ineffektiv samhällsservice, brist på reformer gör att deras offentliga ekonomier är i djup kris.

I jämförelse är de nordiska länderna oerhört starka. Och i Norden är det Norge och Åland som utmärker sig beträffande en fortsatt god ekonomi. Men övrigt i Norden klarar sig länderna väl. Det finns ett kulturellt särdrag som de nordiska länderna speciella och som gör det svårt att exportera den nordiska modellen till andra länder. I Norden litar folk på varandra extremt mycket. Upprepade gånger har det internationella statistiksamarbetet World Values Survey ställt frågan: Tycker du att man i allmänhet kan lita på de flesta människor? Mest förtroende för sina medmänniskor av alla de 57 länderna har norrmännen med 74 procent, tätt följda av svenskarna, finländarna och danskarna. Det land där invånarna litar minst på sina

medmänniskor är Brasilien. Där svarar knappt tio procent ja på den frågan. I Italien var siffran 29 procent.

Jag tolkar det här som att förtroende är något som krävs för att vi ska kunna skapa något tillsammans; där människor har tillit till varandra, till beslutsfattare, myndigheter och rättsväsendet. Vi har på Åland alla möjligheter att tillitsfull bygga Åland starkare.

Den här landskapsregeringen betonar vikten av en förtroendefull dialog mellan landskapet och näringslivet, mellan landskapet och kommunerna. Hur ska vi annars våga oss på förändring? Förändring måste ske i trygg förvisning om att någon inte vill dig illa. En samhällsstrukturereform är inte möjlig utan att det finns förtroende mellan folket och regeringen, mellan regeringen och kommunerna, mellan kommuner som nu måste söka nya strukturer för samproduktion av service. Genom misstro och osämja skapar vi ingenting konstruktivt.

Det ekonomiska läget, men framförallt det demografiska läget, gör oss på Åland tvungna att tänka i nya banor. Den som tror att demografin och försörjningskvoten är ett bekymmer bara i Sottunga och Kökar har fel. Att de äldre ökar och den arbetsföra befolkningen minskar är ett lika stort problem i Mariehamn. Problemet gäller hela Åland och vi är tvungna att lösa det tillsammans. Vi har 28 000 invånare, vi har en geografi att förhålla oss till, men det är min och regeringens övertygelse att det finns effektivare sätt att skapa denna service till alla.

Den tillträdande regeringen kommer att inleda detta arbete så fort som möjligt. Vi kommer att ta fram modeller och beräkningar för några utvecklingsalternativ, värdera dem och gärna i en parlamentarisk arbetsgrupp enas om vilken modell vi går in för. Kommunerna kommer att vara centrala aktörerna i det här arbetet, men vi anser att landskapet måste leda och driva på arbetet med samhällsservicereformen. Landskapet är en aktiv part eftersom det är i landskapsregeringens och lagtingets händer att besluta om lagstiftning, landskapsandelssystem och budgetmedel.

Samhällsreformen blir en av regeringens huvudsakliga fokus.

En annan utmaning är den vi har på arbetsmarknaden. Vi på Åland måste ständigt och ihärdigt rekrytera flera människor till Åland för att förse arbetsmarknaden med arbetskraft. Stora grupper går i pension och **alla** kommer att konkurrera om den kvalificerade arbetskraften.

Åland kan omöjligt vinna den striden om vi inte moderniserar samhället radikalt gällande IT. Det känns som att när den övriga omvärlden talar om sin digitala agenda är vi på Åland ännu på stadiet då vi kallade ämnet ADB. Det var på min tid i grundskolan på 80-talet. Här finns det mycket arbetet att göra.

Landskapet som arbetsplats kan omöjligt konkurrera med stelbenta avlöningssystem och oändamålsenliga kontorsutrymmen. Vi måste förändra. Det är helt nödvändigt och det är akut.

Landskapet kan inte heller låta IT-utvecklingen springa i väg på andra håll med vi inte ens har en hemsida som fungerar för medborgarna. Här måste vi också förändra och det är akut.

Det är också hög tid för en ny färdriktning i näringspolitiken. Det är dags för en gemensam kraftsamling för tillväxt. Tillväxt som ger fler jobb, fler företag och en högre skattekraft. För att få in nya perspektiv och tankar i landskapets näringspolitik

vill landskapsregeringen tillsätta ett Tillväxtråd. Rådet ska bestå av kunniga människor från näringsliv, universitet, från Åland och utifrån. Deras uppdrag blir att på ett framtidsorienterat sätt föreslå åtgärder som kan stimulera till en ekonomisk tillväxt i det åländska samhället. Deras redskap är kunskap, samhällsplanering och näringspolitiska insatser.

Landskapsregeringen vill ha en offentlig ekonomi i balans och en långsiktig och trovärdig ekonomisk politik som skapar stabilitet, investeringsvilja och framtidstro. Också i det syftet vill vi skapa bättre förutsättningar för ålänningarna att verka på en gemensam marknad med Sverige. Därför föreslår vi att gränssamarbetet utvecklas gentemot Sverige i likhet med Öresundsregionen och Tornedalen. Ålänningarna vänder sig idag i allt högre grad västerut för studier, handel och arbete. Det är dags att Åland utvecklar ett närmare samarbete med Sverige genom att inrätta en Ålandshavskommission.

Beträffande primärnäringsarna föreslår landskapsregeringen att vi tittar närmare på en fusionering av de tre byråer på näringsavdelningen som sysslar med jordbruk, skogsbruk och fiskeri. Denna helhet, byrån för primärnäringsarna, föreslår vi att utlokaliseras till Ålands landsbygdscentrum. Då skapar man där ett kluster och ett starkt service- och kunskapscentrum för primärnäringsarna.

I övrigt ska näringsavdelningen ges utrymme att fokusera mera på andra näringsgrenar som sjöfart, turism, arbetsmarknadspolitiska frågor, kvinnors företagande, småföretagande, IT, kultur och andra områden vars utvecklingsmöjligheter och bekymmer också behöver vår uppmärksamhet.

Ungas inträde på arbetsmarknaden behöver också diskuteras mer. Vi vill införa en ungdomsgaranti som gör att alla unga under 25 år som varit arbetssökande i mer än tre månader ska erbjudas en arbets-, praktik- eller studieplats. Alla behövs på arbetsmarknaden. Även äldre som vill jobba längre men kanske inte heltid och även personer med funktionsnedsättningar.

Alla dessa inkomstbringande insatser tycker vi behövs för att bredda skattebasen och stärka skattekraften i vårt samhälle. Pengarna behövs för all den goda service vi vill ge ålänningarna inom hälso- och sjukvården, genom sociala förmåner, en god utbildning på alla nivåer och en välutvecklad infrastruktur.

Hälso- och sjukvården har fortsatt hög prioritet. Det anser ålänningarna inför varje val. Det måste vi lyssna till. Hälso- och sjukvården är det politikområde som ålänningarna värderar högst. Vi har mycket att göra. Hälsovårdarberedskapen i skärgården behöver förbättras, den allmänna tandvårdens tjänster utvecklas och breddas och ges till fler grupper. De äldres behov av fler och mer flexibla hälso- och sjukvårdstjänster är också ett angeläget ämne för regeringens arbete.

Vi måste hålla ögonen på att klyftorna i samhället inte ökar. Ett ojämnt samhälle med stora klyftor är inte lika tryggt. Vi följer upp ÅSUB-utredningen om ålänningarnas ekonomiska utsatthet och sociala trygghet. Vi vill införa en Lex Sarah, rätten att slå larm, som undersköterskan Sarah i Sverige gjorde om missförhållanden i vården. Och vi ska i högre grad än idag ta hjälp av den tredje sektorns insatser för människors välmående, delaktighet och stimulans.

Bästa lagting! Det är samhällets viktigaste uppgift och vår politiska skyldighet att på ett hyggligt och respektfullt sätt ta hand om de gamla och sjuka. Den bästa av alla

investeringar vi gör är att ge barn en trygg uppväxt, en utvecklande barnomsorg och en skola som kan rusta alla väl för livets utmaningar.

Inom miljöpolitiken kan vi inte annat än att fortsätta kampen mot utsläpp som övergöder havet. Östersjön och vattenmiljön är den här regeringens huvudfokus i miljöpolitiken.

Stora krav på omställning krävs för att förbättra miljön och vattenkvaliteten i Östersjön. Gamla näringar måste anpassas till en mer hållbar utveckling och nya lösningar och innovationer behövs för att minska utsläppen. Målet är att en omställning måste ske så att tillväxten blir mer grön och att Åland på sikt blir självförsörjande på vindkraft.

Landskapsregeringen vill i detta regeringsprogram genom samarbete och större delaktighet ingjuta framtidstro trots att tiderna är oroliga ur ett ekonomiskt perspektiv. Vi är inställda på ett hårt arbete med målet att fatta beslut och uppnå konkreta och synliga resultat. Gentemot våra samarbetsparter betonar vi en diplomatisk dialog men också tydligt formulerade mål. Landskapsregeringen anser att i det reformarbete som sträcker sig utöver mandatperioden krävs breda politiska överenskommelser. Vi föreslår att parlamentariska kommittéer tillsätts för samhällsservicereform, skärgårdstrafikens utveckling och den nya självstyrelselagen. För att nå resultat i riket med en kommande ramlag för Åland behövs en fortsatt enighet mellan lagtingets partier. I arbetet med samhällsservicereformen inleder också landskapsregeringen förhandlingar och diskussioner med kommunerna och deras politiska ledning.

Vi kommer i regeringen att i flera stora frågor arbeta genom ministerutskott, där det berör flera ministrar och flera avdelningar.

Likaså när det gäller den stora satsningen som vi vill göra på e-förvaltning och IT kräver det också ett brett engagemang och en stark ledning.

Vi tror och hoppas, efter den här mandatperioden, att vi har kunnat verka för en ökad öppenhet, delaktighet och samverkan i det åländska samhället. Ett förverkligande av programmet kommer också att kräva förvaltningspersonalens engagemang och medverkan.

För min egen del ser jag fram emot samarbetet i den nya regeringen. För mig gäller det att hitta en ny roll som hela Ålands lantråd. Det bästa rådet man kan få är att försöka vara sig själv i alla lägen. De som känner mig vet att jag inte sviker mina ideal. Jag kommer att värna om de svaga, se till kvinnornas rätt och också lyfta fram löntagarna och facken. Jag glömmer inte heller varifrån jag kommer. Skärgårdens särskilda behov och situation känner jag väl.

Jag hoppas kunna leda på ett tydligt och strukturerat sätt och stå för ett modernt ledarskap för den åländska regeringen.

Bästa lagtingskollegor! Nu har ni fått en presentation av det här programmet. Jag och den tillträdande regeringen ser fram emot att i morgon få höra era synpunkter på regeringsprogrammet. Tack, herr talman.